

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Актуальність теми. На початку ХХІ століття проблема толерантності набула особливої актуальності, що зіштовхує релігійні, національні і етнічні ідентичності різних культур і народів. Формування громадянського суспільства неможливе без відповідного усвідомлення фундаментальних цінностей демократії. Однією з основних таких цінностей є цінність толерантності. Проблема толерантності сьогодні – одна з центральних проблем як глобального, так і національного порядку

Коріння толерантності було закладено ще за часів Античності та Середньовіччя в працях древніх мислителів: Арістотеля, Аврелія, Геракліта, Антифона, Перикла, Конфуція, Сенеки; філософів-просвітителів: Сократа, Платона, Г. Гоббса, І. Канта, Г. Гегеля, Дж. Локка. В епоху Античності проблема толерантності відкрито ще не ставилася, але її мотиви простежувалися у висловлюваннях мислителів.

Активно продовжили вивчення питань толерантності та ненасильницьких дій українські та російські філософи новітнього періоду: Є. Бистрицький, Р. Валітова, Н. Купіна, В. Лекторський, М. Мchedlov, М. Романенко, Д. Шарп, М. Хом'яков, В. Шалін та інші.

Мета дослідження: аналіз толерантності як соціально-філософської проблеми сучасності.

Завдання дослідження. Висвітлити сутність і види толерантності; визначити застосування терміну “толерантність”; проаналізувати політичний аспект принципу толерантності.

Об'єкт дослідження: толерантність як духовна сфера.

Предмет дослідження: філософські особливості формування толерантності у суспільстві.

Толерантність у міжнародних відносинах є умовою співпраці і мирного співіснування держав незалежно від їхніх розмірів, економічного розвитку, етнічної чи релігійної приналежності їхнього населення. На думку Н. М. Федотової, толерантність – це визнання легітимності законних інтересів іншого, що не розходяться з мораллю, і відвертість по відношенню до його досвіду, готовність до діалогу і до розширення власного досвіду [5, 10].

М. Мацковський провів типологізацію толерантності за соціальними сферами її буття: гендерна толерантність – неупереджене ставлення до представників іншого полу, неприпустимість апріорного приписування людині недоліків іншого полу; вікова толерантність – неупередженість до апріорних “недоліків” людини, пов'язаних з її віком.; освітня толерантність; очевидно, що даний тип толерантності має відношення до побутової сфери і не пов'язаний з обговорюваним питанням [3, 34-41].

Тому соціокультурний (цивілізаційний) вимір толерантності, як найзагальніший рівень її існування, є умовою творчого розвитку “культури світу” (термін ЮНЕСКО) у сучасності [2].

На індивідуальному рівні толерантність є добродієм, тобто нормою поведінки відповідальної особистості. Толерантність стосовно людей, які відрізняються від нас своїми поглядами і звичками, вимагає розуміння того, що істина не може бути простою, що вона багатогранна і що існують інші погляди, здатні пролити світло на ту чи іншу її сторону [7, 100-111]. Відкритість суспільства своїм власним змінам та інноваціям означає одночасно і відкритість його назовні, іншим культурним нормам і принципам. Тому толерантність, критичне мислення, свобода і відповідальність особистості у відкритому суспільстві пов'язані один з одним, становлять фундамент демократії і створюють умови розвитку [4, 79].

Застосування терміна “толерантність”, як уявляється, зумовлено його сильною, активною формою, правовим, суспільно-політичним, моральним принциповим характером. Він визначає соціокультурний рівень міжособової і міжгрупової взаємодії.

О. Грива подає свої погляди на толерантність: як на рису пасивного характеру; як на активну позицію, що підтримує іншу реалію, яка збагачує досвід людини [1, 49].

У науковій літературі толерантність розглядається, насамперед, як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм поведінки, відмова від зведення цього різноманіття до однаковості чи переваги якої-небудь однієї точки зору. Першим міжнародно-правовим документом, в якому розкривається суть толерантності, є проголошена та підписана ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р. Декларація принципів толерантності [2].

Політична толерантність передбачає, що ми у достатній мірі довіряємо нашим політичним опонентам, щоб дозволити їм організуватися, провести виборчу кампанію і сформувавши уряд. Толерантність у політиці скоріше віртуальний, бажаний стан, ніж реальний, і наврядчи толерантність є складовою формули влади. [4, 76-80].

Економічна свобода передбачає толерантність до конкуруючих економічних інтересів, від держави вимагається забезпечення рівних прав суб'єктів господарювання. Правова толерантність проявляється в юридичній поведінці. [2, 6].

Пошук оптимальних шляхів вирішення багатогранної проблеми толерантності повинна вестися одночасно на двох рівнях: індивідуальному і суспільному з урахуванням тісної взаємодії двох показників: зовнішнього, що стосується процедури і характеру спілкування; внутрішнього, індивідуального, пов'язаного з ідеєю інтерсуб'єктивності [6, 28].

В ході дослідження, ми прийшли до таких висновків:

1. Критичність і толерантність – особливості людського духу і поведінки, які не виключають, а взаємодоповнюють одна одну. Тому ідеальна толерантність і довершена критика в сучасному демократичному суспільстві повинні співіснувати як два іманентні прояви дійсної людської свободи.

2. Толерантність є базовою цінністю відкритого суспільства. З погляду філософії освіти – дійсна толерантність припускає взаємність і активну позицію всіх зацікавлених сторін, що створює можливості для взаємозбагачення суб'єктів комунікацій. Толерантність як цінність людства пов'язана з суттєвими характеристиками людського буття.

3. Політичний принцип толерантності нерозривно пов'язаний з існуванням свободи у суспільному житті і є фундаментом демократичного суспільства. Принцип толерантності закладений в основу політичних процедур у суспільстві, метою яких є: забезпечення гарантій плюралізму політичних суб'єктів і відносин між ними; протидія формуванню і збереженню політичних систем, заснованих на принципах тоталітаризму та його складових.

Література

1. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища :дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10 / О. А. Грива; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2008. – 417 с.

2. Дем'янюк О. Передмова // Декларація принципів толерантності / ООН з питань освіти, науки і культури. – 1995. – С. 5-7.

3. Мацковський М. Толерантність как объект социологического исследования // Век толерантности : науч.-публицист. вестн. – М. : МГУ, 2001. – Вып. 3-4. – С. 34-41.

4. Соколов М. Ю. Проблема толерантности в інформаційному просторі :дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03 / М. Ю. Соколов ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 200

5. Федотова Н. Н. Толерантность как мировоззренческая и инструментальная ценность // Философские науки. – 2004. – № 4. – С. 3-10.

6. Хеффе О. Плюрализм и толерантность: к легитимации в современном мире // Философские науки. – 1991. – № 12. – С. 22-27.

7. Шаюк Науково – психологічне осмислення толерантності як загальнолюдської проблеми // Психологія і суспільство. – 2010. – №1. – С. 100–111.

8. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик [та ін.]; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71

9. Гончарук Т., Шумка М. *Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.*
10. Гурик, М. І. *Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.]; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.*
11. Гнасевич Н. В. *Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.*